

КОМПЛЕКСНЕ ХРОМОТИТАНУВАННЯ В ОДНОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ЦИКЛІ

COMPLEX CHROMOTITANING IN ONE TECHNOLOGICAL CYCLE

Дегула А.І., асистент, Ушкалова О.В., студент, СумДУ, Суми

Degula A.I., assistant, Ushkalova O.V., student, SumSU, Sumy

В теперішній час все більше уваги приділяється вирішенню проблем підвищення працездатності машин і інструментів, що в свою чергу дозволяє економити матеріали і трудові ресурси. Ці питання примушують шукати нові напрями розробки технологій поверхневого зміцнення і удосконалювати ті, що вже існують.

До властивостей сучасних деталей машин, інструментів, оснастки висувають наступні вимоги: високу мікротвердість, хімічну стабільність при високих температурах, достатню зносостійкість. Маловірогідно, що однорідні по перерізу матеріали будуть відповідати висунутим вимогам. Реалізація наведених властивостей може бути досягнута лише композицією покриття-основа. До найбільш перспективних матеріалів захисних покриттів відносять карбіди та нітриди перехідних металів IV-VI груп періодичної системи. Крім необхідної зносостійкості ці матеріали повинні забезпечувати стабільність існування композиції покриття – сталь, або покриття-твердий сплав, опір механічним та термічним навантаженням, достатню адгезію покриття з основою. Дуже важливою є задача оптимізації як структури, властивостей захисних покриттів, так і умов їх експлуатації.

Серед безлічі типів дифузійних захисних покриттів, які надають матеріалу високу твердість, міцність, зносостійкість і жаростійкість, перспективними є покриття на основі карбіду титану TiC. Але в процесі експлуатації, унаслідок слабкої адгезії, можливе відшаровування карбідного шару від основи.

Для вирішення цієї проблеми був запропонований метод послідовного насичення поверхні металу хромом і титаном в одному технологічному циклі, який дозволяє значно підвищити адгезію дифузійного шару. Суть методу полягає в послідовному введенні в реакційний простір порошку хрому, а потім порошку титану без розгерметизації реакційної камери.

Після проведення експерименту, рентгеноструктурним аналізом встановлено, що на сталях і твердих сплавах утворюються багатошарові покриття на основі карбідів Cr₂₃C₆ і TiC. Карбід титану, товщиною 3-8 мкм розташований на зовнішній стороні карбідної зони. Після хромування утворюється покриття, що складається з карбідів Cr₇C₃ і Cr₂₃C₆.

При комплексному насиченні, карбід титану утворюється як за рахунок вуглецю основи, так і вуглецю покриття. Карбід Cr₇C₃ дисоціює з утворенням Cr₂₃C₆ і вуглецю C, який дифундує поверхні і взаємодіє з титаном.

Мікрорентгеноспектральний аналіз показав, що титан практично не дифундує крізь шар карбіду хрому, а присутність хрому в зоні карбіду титану не перевищувала 2%(мас.).

Методом дюрOMETричного аналізу було встановлено, що мікротвердість шару карбіду хрому Cr₂₃C₆ і карбіду титану TiC при комплексному покритті складають відповідно 16,0-16,5 ГПа і 32,5-34 ГПа.

Таблиця 1 – Фазовий склад і властивості покриттів на твердих сплавах
BK8 і T15K6

Вид обробки	Марка сплаву	Фазовий склад	Період кристалічної ґратки, нм	Товщина, мкм	Мікро твердість, ГПа
Титанування	BK8	TiC	0,4323	6,0	35,5
	T15K6	TiC	0,4326	5,5	35,0
Хромо титанування	BK8	TiC	0,4288	3,0	33,0
		Cr ₂₃ C ₆	1,0668	4,5	16,0
	T15K6	TiC	0,4315	3,0	32,5
		Cr ₂₃ C ₆	1,0665	4,0	16,5

*- температура процесу 1050°C, тривалість насичення 2 години при титануванні і 3 години при хромотитануванні

Слід сказати, що зменшення мікротвердості карбіду титану порівняно з мікротвердістю при однокомпонентному насиченні обумовлене недостатньою кількістю вуглецю для його утворення.

Це підтверджується меншим періодом кристалічної ґратки карбіду, період якої при однокомпонентному насиченні складає 4.3394 нм а при комплексному 4.3100 нм.

Вміст заліза в шарі істотно менший, ніж при однокомпонентному насиченні і складає не більше 0.5%.

Проведені експерименти мають позитивні результати і сприяють розробці оптимальних параметрів проведення технологічного процесу. Отримані покриття характеризуються високими механічними показниками і забезпечують роботоздатність деталей протягом тривалого часу.